

From the Past to the Present and towards Possible Futures: The Collected Works of Norbert Elias (Zpráva o konferenci)

Ve dnech 20.–22. června 2014 se v konferenčním centru *College Court* Univerzity v Leicesteru konala konference uspořádaná na počest zakončení projektu vydávání *The Collected Works of Norbert Elias, Sebraných spisů Norberta Eliase* v angličtině. Pro mnohé badatele zabývající se Eliasovým dílem to byla vítaná příležitost, aby se po delší době opět setkali a diskutovali otázky společného zájmu. Předchozím velkým setkáním podobného typu byla *Norbert Elias Centenary Conference*, která se uskutečnila v roce 1997 v Amsterdamu.

Připomeňme, že Eliasovo působení v Anglii začalo v roce 1935, kdy sem dorazil jako exulant. Zpočátku žil v Londýně. Později, když německá *Luftwaffe* bombardovala Londýn, byla *London School of Economics*, kde měl práci odborného asistenta, přesunuta do Cambridge. V době, v níž začala hrozit invaze do Anglie (1940), byli všichni Němci, Rakušané a Italové internováni. Eliase umístili nejprve v *Alien Internment Camp* v Huytonu, poté do tábora na Isle of Man. Celkem strávil Elias v internaci osm měsíců. Po návratu začátkem roku 1941 začal spolupracovat s *Workers Education Association*, později našel zaměstnání v oddělení pro výchovu dospělých na londýnské univerzitě. V roce 1954 získal akademický post na univerzitě v Leicesteru. Krátce po svém penzionování odešel do Ghany v západní Africe, kde byl v Akkře jmenován univerzitním profesorem (1962–1964). V Anglii žil Elias až do poloviny sedmdesátých let. Vydávání jeho děl v angličtině bylo zahájeno teprve na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let.

Anglická verze *Sebraných spisů Norberta Eliase* spatřila světlo světa v období 2006 až 2014. Generální editorem tohoto projektu byl Stephen Mennell, emeritní profesor z *University College Dublin*, předseda pracovní skupiny pro historickou a srovnávací sociologii (WG02) při Mezinárodní sociologické asociaci, autor doposud nejrozsáhlejší monografie o Eliasovi (*Norbert Elias: An Introduction*) z roku 1992 a editor periodika *Figurations*, které jako zpravodaj nadace Norberta Eliase vychází od roku

1994 (v čele nadace sídlící v Amsterdamu stojí Johan Goudsblom, Hermann Korte a Stephen Mennell). Na koncipování jednotlivých svazků sebraných spisů se v roli spolueditorů podíleli i někteří další odborníci, zejména Richard Kilminster, Eric Dunning, Cas Wouters a Robert van Krieken.

Z hlediska obsahové struktury je rozčlenění spisů v zásadě totožné s německým vydáním, jež se objevilo již před tím v letech 1997–2010. První díl obsahuje rané Eliasovy texty, druhý svazek tvoří přepracovaná verze habilitačního spisu s názvem *Dvorská společnost*. Třetí díl představuje zásadní autorovo dílo *O procesu civilizace*, čtvrtý studii *Etablování a outsideři*, na jejímž zpracování se podílel John Scotson. Pátý svazek přináší práci s názvem *Co je sociologie?*, šestý texty *O osamělosti umírajících* a *Humana Conditio*. Sedmý díl obsahuje texty zaměřené na problematiku sportu, vzrušení a volného času, na kterých autorsky participoval Eric Dunning. Osmý svazek je kniha *Angažovanost a distancovanost*, devátý *Eseje o čase*, desátý *Společnost individuí*, jedenáctý *Studie o Němcích*. Dvanáctý díl zahrnuje studie o Mozartovi a o dvorském umění, obsahem třináctého dílu je *Teorie symbolů*. Čtrnáctý, patnáctý a šestnáctý svazek nesou označení *Eseje I.–III.* a přinášejí rozmanité texty týkající se sociologie vědění a vědy, civilizačního procesu, formování státu, národní identity, sociologie a humanitních věd. Sedmnáctý svazek je věnován rozhovorům a autobiografickým reflexím, osmnáctý díl přináší doplňky a index. Jako doplňková publikace k sebraným spisům vyšla v tomto roce ještě kniha *The Genesis of the Naval Profession*, studie o vzniku povolání námořního důstojníka, která byla z velké části zrekonstruována na základě rukopisné pozůstalosti.

Konference konaná v Leicesteru pod názvem *From the Past to the Present and towards Possible Futures* probíhala po tři dny paralelně v několika sekcích; celkem se jí zúčastnilo 150 osob z 23 zemí. Organizátoři akce, Jason Hughes a John Goodwin, orientovali její obsah formulováním základních otázek, které se týkaly možného využití Eliasova díla při řešení problémů sociologie a společenských věd v jedenaadvacátém století; směrů, v nichž je možné jej využít k revizi, kritickému zkoumání a aplikaci

v jednotlivých oblastech bádání; míry, v níž poskytuje prostředky k reorientaci a reintegraci sociologie rozdrobené do velkého množství specializací a podoborů; oprávněnosti Eliasovy kritiky ústupu sociologie do současnosti v kontextu soudobé sociologie; potenciálu, který poskytuje koncepce figurací pro současný výzkum; slučitelnosti Eliasova pojetí s výzvami k prosazování „veřejné sociologie“ a s explicitně politickou a stranicky zaměřenou sociologií. Tematické okruhy konference se zaměřily na problematiku procesu civilizace, decivilizace, válek a teroru; koncept figurací v rámci debat o struktuře a jednání; sociologii vědění a problém metodologie; otázky sportu, volného času, konzumu, nerovnosti, etnicity, exkluze a migrace.

Klíčové postavení v rámci konference měl referát *Possible futures; propositions and questions*, který přednesl Johan (Joop) Goudsblom, jenž je jako dlouhodobý propagátor Eliasovy sociologie znám především díky knize *Fire and Civilization* (1992). Goudsblom shrnul obsah svého vystoupení do osmi základních tezí s následujícím obsahem: 1. Lidé nejsou a nikdy nebudou schopni předvídat budoucnost. 2. Lidské bytosti, stejně jako jiné formy života, sestávají ze specifické kombinace hmoty, energie a informací, a to bude platit i nadále. 3. Převládajícím trendem lidské historie až do současnosti je expanze lidského světa, „antroposféry“, přičemž je otázkou, zda tento trend bude nadále pokračovat ve zrychlujícím tempu. 4. Civilizace (stejně jako decivilizace) je procesem kolektivního učení, který se objevil v expandující antroposféře. 5. Lidé na raných stupních svého vývoje objevili, že určité zvláštní formy hmoty mohou sloužit jako palivo – hlavní zdroj energie, jaký dnes známe. 6. Základním trendem v užívání energie je v naší době elektrifikace; proto je důležité zkoumat spojení mezi elektrifikací a civilizací. 7. V možné budoucnosti by mohla být potřeba energie zajišťována celosvětovou energetickou sítí (*World Wide Web of Energy*), což by však vyžadovalo vyšší standard civilizace a formování státu, než je ten, jehož bylo doposud dosaženo. 8. Předzvěští takovéto možné budoucnosti je současný celosvětový systém měření času.

Zajímavých a podnětných příspěvků zaznělo na konferenci velké množství. Zmíňme z nich

jenom některé. Stephen Mennell referoval o koncepčních problémech spojených s editováním sebraných spisů. Marc Joly analyzoval vliv německé filozofie a sociologie na Eliasovu odbornou orientaci. Norman Gabriel a Lars Bo Kasperen se zamýšleli nad rolí náboženství v přístupu k civilizačnímu procesu. Richard Kilminster konfrontoval eliasovské myšlení s Marxem. Dennis Smith se zabýval vzájemným srovnáním životních osudů André Bretona a Norberta Eliase. Abram de Swaan se zaměřil na koncept genocidy a anihilace. Cas Wouters hovořil o vztahu evoluce a informalizačního procesu. François Dépelteau se orientoval na problém sociální zkušenosti a vědění. Barbora Mísztal kritizovala Eliase za nedostatečnou reflexi procesu formování občanské společnosti. Robert van Krieken provedl komparaci dvorské společnosti s moderní společností celebrit. Gordon Fyfe postavil figuraci etablovaných a outsiderů do vztahu s otázkou sociogeneze muzeí. A autor této zprávy přednesl referát o pojetí figurace jako teoretického nástroje, jehož úkolem má být překlenout dualismus individua a společnosti.

Celkově lze konstatovat, že konference konaná v červnu 2014 v Leicesteru byla vynikající připomínkou Eliasova díla, a zároveň i stvrzením jeho stále inspirativní hodnoty. Pro všechny účastníky to byla mimořádně příjemná společenská událost, která přispěla k navázání a prohloubení řady odborných kontaktů. Pro obor historické sociologie je to zároveň i doklad toho, že perspektiva, kterou se snaží uplatňovat při zkoumání dlouhodobých společenských procesů, má v kontextu soudobé světové sociologie své významné postavení.

Jiří Šubrt

Konference Fenomén hospodářské krize v českých zemích / střední Evropě 19. a 20. století

Ve dnech 18. a 19. října 2013 se v prostorách Právnické fakulty Univerzity Karlovy a Vysoké školy ekonomické v Praze uskutečnila mezinárodní vědecká konference s názvem *Fenomén hospodářské krize v českých zemích / střední*